

Slægts – Tidende

for
Trekantområdet

Udgiwet af Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Nr.: 41

December

Sæson 2017/18

Bestyrelse

- Formand:** Jesper Ratjen, Majvænget 66, 6000 Kolding
☎ 7551 8063, e-mail: j.ratjen@stofanet.dk
- Næstformand,
sekretær:** Niels Nybo Jakobsen, Erritsøgårdsvej 21, 7000 Fredericia
☎ 2243 2213, e-mail: nielsnybo56@gmail.com
- Kasserer,
bladudvalg:** Jonna Qvortrup, Prangervej 82, 7000 Fredericia
☎ 7592 9678, e-mail: jonnaqvortrup@hotmail.com
- Bibliotekar:** Jens Christian Bruun-Toft, Blåkjærvej 16, Erritsø 7000
Fredericia
☎ 7594 0810, e-mail: bruun-toft@mail.dk
- Redaktør,
webmaster:** Kai Aurbo, Borggårdsparken 38, 7080 Børkop
☎ 7586 8315, e-mail: kaiaurbo@gmail.com
- Forlystelsesråd:** Hanne Olsen, Søndermarksvej 72, 1. tv., 7000 Fredericia
☎ 4041 1879, e-mail: hannejonlsen@gmail.com
- Suppleant:
(Moccamester)** Bente Mikkelsen, Stenhøjparken 8, 7000 Fredericia
☎ 3022 4265, e-mail: bentenogi@gmail.com
- Suppleant:
(ass. Moccamester)** Niels Thomsen, Agatvænget 7, 7000 Fredericia
☎ 4045 2673, e-mail: aase.niels.thomsen@gmail.com

Møder afholdes den 2. mandag i månederne september-april og ofte i samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet (FU). De begynder kl. 19.15 og afholdes på LOKALHISTORISK ARKIV, Frederik III's Vej 6, Fredericia. Mødelokalet er åbent fra kl. 18.30, således at der er lejlighed til slægtssnak med individuel hjælp og rådgivning og til at benytte foreningens bibliotek. Møderne indledes med ”medlemmernes 10 minutter”, hvor der kan fortælles om gode oplevelser, givtige kilder, læses op, gives tips osv. Udlån fra foreningens bibliotek sker i forbindelse med møderne og der vil altid være hjælp at hente til tyding af gotisk skrift eller ideer til at komme videre. Kaffe/te ”ad libitum” 10 kr.

Medlemskab (incl. abonnement på ”Slægts-Tidende”) pr. år 220 kr. – par 300 kr.
GÆSTER ER VELKOMNE. Gæstebilletter 40 kr. pr. foredrag.

<http://www.trekanten-slaegt.dk>

Seneste medlemsmøder.

Alle referater fra møderne finder du i sin fulde længde på foreningens hjemmeside:
www.trekanten-slaegt.dk

Referat af mødeaften den 11. september 2017

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.
30 deltagere.

Tema: ”At skrive slægtsbog - sådan kan det gøres”, v/Kathrine Tobiasen, bibliotekar, forfatter, Dis-bestyrelsesmedlem, Randers.

Af Niels Nybo Jakobsen, sekretær

Medlemmernes 10 minutter: *Henning Karlby:*

Med udgangspunkt i et konkret eksempel (sit eget) opfordrede Henning os til at skrive vor personlige historie – til gavn for vore efterkommere.

Der var desuden et eksemplar til biblioteket af en ny bog om fotografen, Rathsach, som HK har anmeldt til ”Slægtsforskeren” tidligere på året.

Kathrine Tobiasen fra Randers (billedet) udfyldte resten af tiden med sit foredrag om at skrive slægtsbog. Hvordan kroner vi bedst det store slægtsarbejde med et læseværdigt værk til familie og efterslægt – eller måske andre slægtsforskere?

Mange aspekter blev behandlet; alle med det fokus, at gøre slægtsbogen lækker for læseren:

Omkostninger og kvalitet ved forskellige former for trykning og udgivelse, evt. e-bog.

- Anvendelse af slægtsprogrammer og tavler for aner og efterslægt
- Opsætning og skrivestil – tænk på læserens forudsætninger
- Typografier og anvendelse af billeder og tabeller, registre, kildehenvisninger og bilag
- Og ikke mindst en opfindsom titel, som ikke signalerer kedsomhed!

Kathrine omtalte mange kilder, som vi kan anvende for at gøre nogle af anernes personlige historier mere spændende. På biblioteker, lokalarkiver og internettet findes et hav af materiale, som man (næsten) frit kan øse af: Fotografier og postkort, portrætter, malerier og stik (f.eks. en bygning eller et bondebryllup), sognehistorier (med gårdhistorie), beskrivelse af erhverv, billeder og beskrivelse af kirken, gamle kort fra Geodatastyrelsen, o.s.v. Husk at angive kilderne.

Vær dog varsom med materiale fra internettet, som kan være omfattet af ophavsret! Måske kan man underkaste en anes underskrift (f.eks. fra kirkebogen) en grafologisk analyse!

Vi bliver aldrig færdige med arbejdet med slægten; men arbejd hen imod at udgive en slægtsbog indenfor en overskuelig fremtid; til gavn for nulevende og kommende slægtsled.

Referat af sensommerudflugten den 2. september 2017 (Uddrag)

Af Jesper Ratjen, formand

Lørdag den 2. september var vi 15 deltagere, der mødtes "ved lokomotivet" i Fredericia i strålende sol (som varede hele dagen) for at deltage i vores sensommerudflugt til Fyn.

Da vi ikke var flere, fordelte vi os i 4 privatbiler og kørte til den første besøgslokaltet: Johannes Larsen-museet i Kerteminde. Man besøger Johannes og Alhed Larsens hjem i villaen fra 1902. I den parklignende have med udsigt over Kertemindebugten er opført en moderne udstillingsbygning, som rummer museets store malerisamling – hovedsagelig Johannes Larsens og andre af "Fynsmalernes" værker.

Vi kom lige til frokosttid, så vi indledte med at nyde vores medbragte mad og drikke i haven i læ og skygge omkranset af bøgehække.

Derefter havde vi god tid til at bese den nye udstilling "1917", som var åbnet dagen før med malerier af kunstnere, som var kommet i det Larsenske hjem i det år samt den faste udstilling.

Derefter kørte vi til vores "kaffe med kringle-aftale" på Ulriksholm slot i det nærliggende Kølstrup.

Efter traktementet i pompøse omgivelser i den store sal, indledte forpagteren Niels Grønbech en fortælling om slottets historie. (Det er opført 1636-46 af Chr. IV til hans uægte søn Ulrik Christian Gyldenløve). Der har været adskillige adelige ejere siden. Fra 1947 ejet af familien Hastrup (Hastrups fabrikker) - men nu er det fra september 2018, solgt.

På hjemvejen samledes vi om en øl/vand på rasteplassen vest for Skallebølle – efter endnu en interessant og oplevelsesrig udflugt!

Referat af mødeaften den 9. oktober 2017 (Uddrag)

Tema: ”Til evig ihukommelse”, v/Karsten Merrald Sørensen, ph.d., arkivleder, Fredericia.

34 deltagere

Af Niels Nybo Jakobsen, sekretær

Karsten Merrald Sørensen, leder af lokalhistorisk arkiv i Fredericia og konstitueret museumsleder, fortalte om Fredericias tidlige historie med fokus på købstadkirkerne, hvor også Kolding og Vejle blev inddraget. Dette som en udløber af den aktuelle særudstilling på Bymuseet.

Frederikssodde blev grundlagt 1650 som en militær nødvendighed; men forudsætningerne for en købstad var dårlige. Derfor måtte der en række særlige initiativer til for at få vækst i handelslivet: Fristadsret, asylret o.a. privilegier, ligesom huguenotter blev hentet ind 1719.

Begge kirker (Trinitatis og Michaelis) blev oprindeligt opført i træ h.h.v. bindingsværk; men 1691 blev Trinitatis Kirke genopført i sten. Økonomien var bedre her end i Michaelis sogn, og det vedblev den at være i mange år frem. Trinitatis var borgerskabets samlingssted, og det kom til at præge bygningen og interiøret, såvel som den generelle økonomi. I det 18. århundrede havde man gode renteindtægter ved pengeudlån foruden indtægter fra begravelser, stolesæder m.m.

På samme tid er situationen mere alvorlig i Kolding, hvor folketallet også er lavere end i Fredericia, og på et tidspunkt er det på tale at lukke Vejle ned; det var resultaterne af fjendtlige (og ”venlige”) hæres gentagne hærgen af de to byer.

Michaelis var primært militærrets og magistratens kirke. I det 18. århundrede blev der begravet 5 generaler i kirken; gravfanerne er siden gået tabt. Økonomien var dårligere end for Trinitatis, og på et tidspunkt, hvor bindingsværket er ved at rådne op, skaffes nogle af de nødvendige midler til veje gennem en landsindsamling. Ved udskiftning, en mur ad gangen, lykkes det efterhånden at opføre en grundmuret kirke.

Referat af Slægtstemaaften onsdag den 25. oktober 2017 (Uddrag)

14 deltagere

Tema: ”Hvor lidt kan man begynde med?” Slægtsforskning for begyndere og ”lidt øvede” v/ Formanden

Af Jesper Raijen, formand

Gennemgangen koncentrerede sig om slægtsforskerens 2 primære arkivalier: Kirkebøger og folketællinger.

Kirkebøger (Ministerialbøger)

Kirkebogsførelsen er statens registrering af befolkningens bevægelser. Alle fødte og alle døde skal registreres i en kirkebog. (Indtil borgerlig vielse i 1923 blev tilladt for alle, skal en lovformelig vielse også registreres i en kirkebog). Med mindre personerne tilhører et "anderkendt – til at føre civilregistrering – trossamfund" skal registreringen foretages i Folkekirkens kirkebøger. Med den sædvanlige undtagelse for Sønderjylland: Det kommunale personregister. Derfor er kirkebøgerne/personregistre de primære kilder til oplysning om den danske befolkning.

Kirkebøgernes lidt skiftende oplysninger gennem tiderne blev gennemgået; fra de ældste tiders frie kirkebogsføring til de skemabundne kirkebøger fra 1813/14 og de ændringer af oplysningskrav, som efterhånden fremkom i hhv. 1892, 1913 og 2004.

Vi så også på, hvordan man ved brug af hjemmesiden »ao.salldata.dk« får en god og nemt tilgængelig oversigt over de scannede kirkebøger (samtlige kirkebøger er nu indscannet), så man kan finde den søgte og få et direkte link til "arkivalieronline".

Folketællinger

Folketællingers formål er en total registrering af befolkningen fordelt efter bopæl (stednavn i sogn, herred, amt) og husstand, navn, køn, alder, (fra 1845 fødested) ægteskabelig stilling, trossamfund, husstandsstilling og erhverv m.m.

Årene for landsdækkende folketællinger er: 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1855, 1860, 1870, 1880, 1890, 1901, 1906, 1911, 1916, 1921, 1925, 1930, 1940, 1950, 1960, 1965, 1970. Til og med 1940 er folketællingerne tilgængelige indscannet på arkivalieronline. Også her kan man med fordel benytte sig af den nemme oversigt og adgangsvej på »ao.salldata.dk«.

Folketællinger fra 1769 og mandtallene fra andre tidlige år findes også i begrænset omfang og må søges via »Daisy«. (Vælg "Folketælling" i arkivskaber/arkivserie feltet).

Vi så et eksempel fra Middelfart købstad 1709.

Hvor få oplysninger behøver man til en begyndelse?

Efter kaffepausen så vi på, hvor få oplysninger man behøver for at komme i gang med en slægtsforskning. Begynderen er nødt til at kende de basale kilder: Kirkebøger og folketællinger og får snart også behov for at kunne læse gotisk håndskrift, men så kan man også nå langt.

Aftenens eksempel tog udgangspunkt i en kort samtale med en smed, som skulle reparere en vandskade i mit hjem. Da jeg kommenterede hans efternavn, fortalte han, at han havde navn efter den lille landsby, han boede i, og at han var 4. generation på byens sydligst beliggende gård.

Det er nok: *Navn, fødested og omtrentlig alder* – så kan alle danskere (født før 1960) findes i de offentlige tilgængelige indscannede kirkebøger på »arkivalieronline«

På Geodatastyrelsens »historiske kort på nettet« (www.hkpn.gst.dk) kan man indtaste et stednavn og vælge at få vist et matrikelkort eller et topografisk kort fra en passende tidsperiode, hvor det søgte stednavn forekommer. (Ignorer den fejlmeddelelse, som fremkommer). Begynd med et topografisk kort for at få et overblik over lokaliteten.

Ved at vælge det ældst mulige matrikelkort (fra beg. af 1800-årene) vil det typisk være påført ejernavne. Det gjorde vi og fik et matrikelkort (1819 - 1855) frem, som viste, at ejeren på den sydligst beliggende gård i landsbyen (matr. no. 4a) dengang hed Jens Madsen, mens navnet Niels Nielsen var overstreget. Det fortæller, at gården i kortets gyldighedsperiode først har været ejet af Niels Nielsen og derefter af Jens Madsen.

Vi ville nu prøve at kortlægge ejerlisten tilbage til Niels Nielsen med udgangspunkt i smeden som angiveligt var sin families 4. generation på gården.

I kirkebogen fandt vi smedens fødsel og fik derfor også oplysning om forældrenes fødselsdato. På tilsvarende måde kunne vi finde faderens og bedstefaderens fødsel hhv. 1919 og 1885 i kirkebogen, men ikke oldefaderens, som ganske rigtigt var gårdejer i landsbyen.

Ved at skifte over til folketællingen 1890 kunne vi se hele oldefaderens husstand, hans alder og udensogns fødested. Heldigvis (for "heldet står den kække bi") omfattede husstanden også en aftægtskone. Det var den forrige ejers enke (Aftægtsydelse er nemlig en hæftelse, som er tinglyst på gården). I folketællingen 1880 stod hun som husmoder og hendes mand som gårdejer. Han var også født udensogns, men stod som ejer af den pågældende gård både ved folketællingerne 1870 og 1860. Ved folketællingen 1850 var vi tilbage ved Jens Madsen som ejer (af den eneste gård, som havde skiftet ejer 1860-1850) – og ligeledes 1845, 1840 og 1834, hvor han var 41 år.

Det folketællingstomme hul 1834 - 1801 var for stort til, at vi kunne finde Jens Madsen i 1801-tællingen.

Undervejs kan man selvfølgelig søge til siden og forfølge hvilken som helst af husstandsmedlemmernes herkomst. Vi kiggede efter fra hvornår sognets kirkebog registrerede Jens Madsen som bosiddende i landsbyen. Vi fandt ham født andetsteds i sognet i 1793, men at hans ældste barn var født 1823 i landsbyen. Så langt kan begynderen, som kun bruger kirkebøger og folketællinger nå. (Den viderekomne vil i Skøde- og Panteprotokollen kunne finde den nøjagtige dato for, hvornår Jens Madsen overtog efter Niels Nielsen)

Afslutningsvis blev det pointeret, at man skal huske også at orientere sig i den trykte lokalhistoriske litteratur. »salldata.dk« har bl.a. en interessant bogreol med indscannede håndbøger m.m., som man kan blade i.

Referat af mødeaften den 13. november 2017

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.
31 deltagere.

Tema: ”**Hvad spiste vores forfædre?**”, v/Bettina Buhl, museumsinspektør, Det grønne museum, Auning.

Af Niels Nybo Jakobsen, sekretær

Medlemmernes 10 minutter:

Ester Nørrelykke fortalte om sin forskning i Lydum sogn, hvor skøde- og panteprotokollen havde givet spændende oplysninger om bl.a. hæftelser på gården i Rærup, herunder forpligtelse til alimentationsbidrag.

Med udgangspunkt i egne udgivne bøger samt den ny udstilling på Gl. Estrup: Madens Hus, fortalte Bettina Buhl veloplagt om danskernes mad fra for ca. 15.000 år siden frem til nu. Fra jægerstenalder over Ertebøllekulturen med køkkenmøddinger og havets høst, til bondestenalder, bronzealder, jernalder/vikingetid frem til middelalderen får vi indblik i de mest anvendte kilder til ernæring.

I 1600-1800-tallene kan de fleste af os begynde at relatere til vore egne kortlagte forfædre. På landet var selvforsyning et krav. Rugbrød bagtes en gang om måneden, hvedebrød kun i forbindelse med højtider. Her kommer allerede inspiration udefra i form af bl.a. sovs (Italien, Frankrig), og kolonierne kunne levere luksusvarer (”kolonialvarer”) – om end utilgængelige for de fleste.

November var slagtemåned, så man havde noget at stå vinteren igennem med, og for at minimere antallet af husdyr, som skulle holdes i live.

I 1800-tallet vokser befolkningen, og mange søger til byerne. Der kan sælges kagebøger med en god portion formaninger (bl.a. Madam Mangor, fru Konstantin, frk. Jensen). Støbejernskomfuret og bageovnen gør sit indtog. I byerne får man ikke varm mad midt på dagen, men må have madpakke med på arbejde (madpakke fra 1886 fundet ved renovering af Rosenborg slot) og pålæg. Sukker er nu ”fattigmandspålæg”; kartofler og kaffe bliver almindeligt.

Under krig og krise tyer man til kaniner, ukrudtsretter og levninger, alt vel beskrevet i kagebøgerne. Efter 2. verdenskrig kommer køle- og fryseskabe, Karolines køkken, Gris på gafflen o.a. tendenser, som mange af os husker.

Bettina opfordrede til, at hvis man havde nogle gamle opskrifter/kagebøger, at maile det til hende: bb@dgmuseum.dk

Men det var godt at få sat også disse strømninger ind i en større historisk sammenhæng.

Referat af slægtstemaften onsdag den 15. november 2017 (Uddrag)

Tema: ”Hjælp til egen slægtsforskning” v/ Bestyrelsen
20 deltagere

af Jesper Ratjen, formand

Vi indledte med, at Henning Karlby gennemgik en række **Formaterings-fifs ved brug af et word-program til opstilling af sider til en kommende slægtsbog.**

Disse vil blive bragt som artikel i et kommende nummer af »Slægts-Tidende« (april 2018)

Der var yttret ønske om gennemgang af brug af **Skøde- og Panteprotokoller** – Det blev v/ Formanden.

En **Skøde- og panteprotokol er en tingbog**, som for navngivne personer registrerer tinglyst ejendomsret/skøder (adkomster) til en eller flere ejendomme (matrikler) samt de forpligtelser (hæftelser), f.eks. panteobligationer, servitutter m.m. som hviler på ejendommen og skal efterkommes af ejeren.

På de ældste matrikelkort fra første halvdel af 1800-årene (www.hkpn.gst.dk), er ejernes navne skrevet på kortet.

Vi begyndte med at se på et sådant matrikelkort fra Nørre Hebo i Janderup sogn, Vester Horne herred, Ribe amt., for at få knyttet nogle personnavne til matriklerne.

Kortet havde gyldighed 1819-1862. Da det blev taget i brug i 1819 var "Hans Pedersens Enke" skrevet på som ejer af Matr. No 1. Siden var hendes navn streget ud og en ny ejer: "Peder Hansen" (hendes søn) påført.

Dette ejerskifte skulle være emne for vores opslag i skøde- og panteprotokollen.

Ved brug af hjemmesiden. ["ao.salldata.dk"](http://ao.salldata.dk) får man en overskuelig indgang til scannede kilder på arkivalieronline. Vælg: Ejendomshistorie; – amt; – type (myndighed).

Blandt mulighederne valgtes: *"Varde byfoged. Øster og Vester Horne herreder"*. Der er meget at vælge imellem: Skøde- og panteprotokoller samt realregistre m.m. fra forskellige år.

Uden at have en henvisning fra et realregister, som er ordnet efter ejerlav og matrikelnummer, er det umuligt at finde det søgte i S&P-protokollen.

Et stykke nede blandt mulighederne var: **"Realregister Billum og Janderup 1845-1945"** - Efter nogen "intelligent" bladren i de 414 opslagsmuligheder, stødte vi på *"No 1 Nørre Hebo"*.

På venstresiden af opslaget, under "*Adkomster*", kunne vi se, at Peder Hansen i 1825 havde fået skøde på "No 1" af sin mor (enken) og at Peder Hansen i 1863 havde skødet ejendommen videre til (sin søn) Jens Simonsen Pedersen. Under "*Hæftelser*" på opslagets højre-side ses, at ejendomsoverdragelsen også omfattede en "*Aftægtskontrakt*" til Peder Hansen og at der var *en henvisning til S&P-protokollen folio 338*.

Tilbage til salldata-listen over Varde byfoged-protokoller, fandt vi en ***Skøde- og panteprotokol for Øster og Vester Horne herred*** omfattende året 1863, nemlig: ***1862-64***.

Opslag på folio 338b viste den søgte ***Aftægtscontract*** fra 1863 mellem Peder Hansen, Nørhebo, Janderup Sogn og Jens Simonsen Pedersen.

Vores medlemskab af SSF - "Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger" er ophørt.

Kære medlemmer

Ved generalforsamlingen i marts 2017 besluttede vi enstemmigt (29 for - 1 blank) at melde os ud af SSF, som måske/måske ikke i løbet af 2018 sammen med DIS-Danmark fusionerer til én forening.

Vores udmeldelse træder i kraft pr. 31. dec. 2017. Det betyder, at vi sparer et kontingent, men også, at vi ikke modtager bladet "Slægten" – som i mellemtiden er blevet fællesudgivelsen med DIS-Danmark: "Slægtsforskeren". December-nummeret af "Slægtsforskeren" vil I modtage, hvis I henter det ved et møde eller får det bragt af andre medlemmer. Personlige medlemmer af DIS-Danmark modtager dette glimrende blad med post fra DIS-Danmark.

Venlig hilsen Bestyrelsen

P.S. Hvis du som fjerntboende medlem ønsker at få dit eksemplar af "Slægtsforskeren" tilsendt, henvend dig da til kassereren.

Lidt om ældre slesvigske kirkebøger

Af Jesper Ratjen, formand

Nogen gange er man lettet, hvis man skal søge efter personer i kirkebøger efter 1812-14, hvor de skematiske kirkebøger blev taget i brug. Det er nemmere, for bogens skemaer følger i en bestemt orden og de anordnede oplysningerne er ført i de respektive kolonner, men de frie muligheder for "spræl", som de ældre kirkebøger tillod præsten at foretage, er derved gået tabt.

Slesvig stift fortsatte med "gammel ordning"

– Men sådan var det ikke i Slesvig stift. Her ligner kirkebøgerne fortsat de ældre kongerigske i den forstand, at det var den enkelte sognepræst, som selv bestemte, hvordan en ny kirkebogs blanke sider skulle opdeles og beskrives. (Det manglede bare, for præsten skulle selv bekoste bogens anskaffelse). Selvfølgelig var det anordnet, hvilke oplysninger kirkebogen skulle omfatte:

I en hertugelig forordning af 1612 opfulgt af et kongeligt reskript i 1646, blev det befalet præsterne regelmæssig at føre kirkebøger: *"ved Dag og paa Datum paa, hvor mange udi deres Sogner fødes, hvo der til Fadder staar, og hvor mange aarligen tilsammen vies og dør"*. Mange præster noterede også *kommunikanter* (altergangs-gæsterne), samt ikke mindst: *Trolovelser*; ofte med forlovernes egenhændige underskrift som kautionister for, at en vielse var indenfor lovens rammer. Offentligt skriftemål, *Publice absolverede* efter en uægteskabelig fødsel af et derfor "uægte barn" noteredes særskilt (afskaffedes 1767) og fra 1736 kom *Konfirmation* til.

Levnedbeskrivelser ved dødsfald

Alt dette indeholder de bedst førte af de ældste kirkebøger i kongeriget, men i hertugdømmet Slesvig var det desuden skik ved dødsfald, i kirkebogen at opremse den afdødes levnedsløb med nævnelse af ægtefælle(r) og overlevende børn. – Dvs. de oplysninger, vi ellers må søge i skifterne. (Skifter, *Nachlaß-Registre*, er til gengæld ikke meget brugt i hertugdømmerne, hvor man i udstrakt grad foretog private skifter).

Gustav Bang skriver i sin lille bog »Kirkebogsstudier« (1906 - reprografisk genoptryk 1976) om disse levnedbeskrivelser (efter at have kontrolleret dem), at de bør tillægges "en høj Grad af Troværdighed"; og "Hvad der i høj Grad taler til Gunst for disse Oplysninger, er, at de i Almindelighed stammer fra de afdøde Personer selv; ved Berettelsen har Præsten udspurgt den Syge om hans Levnedsløb og noteret Svarene. . . I en mængde Tilfælde hedder det omtrent saaledes: *"dikterede mig . . . sit Levnedsløb .. opregnede for mig alt dette som hans Testamente. . .* Undertiden er det dog ikke lykkedes Præsten at faa samlet sit Materiale ad denne Vej, og han har da maattet nøjes med Oplysninger, *"som hendes Venner beretter"*.

Skikken med levnedbeskrivelser overlevede i Slesvig stift kirkebogsreformen 1812

Nedenstående kort viser (uden ansvar) afgrænsningen for den bibeholdte "slesvigske kirkebogs-føring" på grundlag af "grænsekontrol" foretaget på arkivalieronline. Sønderborg by og sognet Kegnæs på Als, hørte af indviklede historiske årsager under Slesvig stift, så de kunne fortsætte med at føre kirkebøger efter "slesvigsk skik", mens sognene på resten af Als, som hørte under Fyns stift, indførte de skematiske kirkebøger..

Område med fortsat slesvigsk kirkebogsføring efter 1812-14

Begynd med levnedbeskrivelserne

Da de slesvigsk kirkebøgers levnedbeskrivelser ved dødsfald og begravelse giver så detaljerede oplysninger, anbefaler Hans H. Worsøe i »Slægtshistorie i Sønderjylland - en vejledning« (1983), at man begynder undersøgelserne i disse frem for dåbs- og konfirmationslisterne.

Bare for at vise pointen: Eksempel fra Kegnæs kirkebog så sent som 1894:

Kegnæs kirkebog 1858-1896, Als sønder herred, Sønderborg amt side 262-263.
[ao.opsl. 141/151]

Døds-Register 1894

No 6 20.Februar 28.Februar

Liigprædiken (Gravbog No 95.A)

Enken Anne Dorthea Møller f. Petersen i Østerby, Datter af Møller Jacob Petersen og Hustru Marie Hansen paa Vester Mølle, var født d. 2. Juli 1825.

Den 14. Juni 1846 ægtede hun Boels- og Synsmand Peter Petersen i Østerby, Søn af Boelsmand Peter Petersen og Hustru Anne Cathrine f. Bladt sammesteds og døde denne hendes Ægtefælle d. 11. Marts 1864.

I dette ægteskab vare 11 Børn:

- 1. Anne Marie Petersen, født d. 4. Februar 1847, gift med Parcellist Peter Petersen i Ullerup Sogn, død i April 1886.*

2. *Cathrine Marie Petersen, født d. 27. Juli 1848, gift med Parcellist Matthias Petersen i Bredsteen, som døde den 22. Juni 1883.*
3. *Hans Petersen, Kromand og Kommuneforstander i Østerby, født 1. Decbr. 1849 gift med Helene Margrethe Hansen fra Østerby.*
4. *Peter Petersen, Parcel-Inderste i Bredsteen, født d. 2. August 1851.*
5. *Anne Cathrine Petersen, født d. 14. Januar 1853, død d. 15. Juli 1855.*
6. *Jacob Petersen, født d. 28. Decbr. 1854, død den 26. Marts 1856.*
7. *Anne Cathrine Petersen, født d. 27. Decbr. 1856, død den 25. Octbr. 1865.*
8. *Anne Dorthea Marie Petersen, født d. født d. 10. Juni 1859, gift med Parcellist Alexander Petersen i Vesterkobbel.*
9. *Jacob Petersen, født d. 5. Novbr. 1861, død d. 18. April 1871.*
10. *Christen Petersen, Farmer i Amerika, født d. 28. Novbr. 1862.*
11. *Jørgen Petersen, Arbejder i Amerika, født den 23. Sepbr. 1864.*

Den 15. October 1865 ægtede hun anden Gang Christen Peter Møller, Søn af Boelsmand Hans Peter Møller og Hustru Anne Margrethe Fogt i Vestermark, som døde d. 13. Februar 1886.

I dette Ægteskab vare 3 Børn:

1. *Jens Peter Møller, Farmer i Amerika, født d. 2. Novbr. 1866. Gift*
2. *Anne Cathrine Møller, født d. 29. Febr. 1868, gift med farmer Peter Jensen i Amerika, død d. 29. Marts 1893.*
3. *Jacob Peter Møller, Arbejder i Amerika, født d. 16. August 1871.*

Alder 68 Aar 7 Maan. 18 Uger

Hva' beha'r ?

Direkte afskrift fra et enkelt opslag i kirkebogen. Mange slægtsforskere kommer ikke længere!

– Men hvis man har slægt i det slesvigske, har man da her noget at begynde med!

Vonsilds berømte kirkebøger

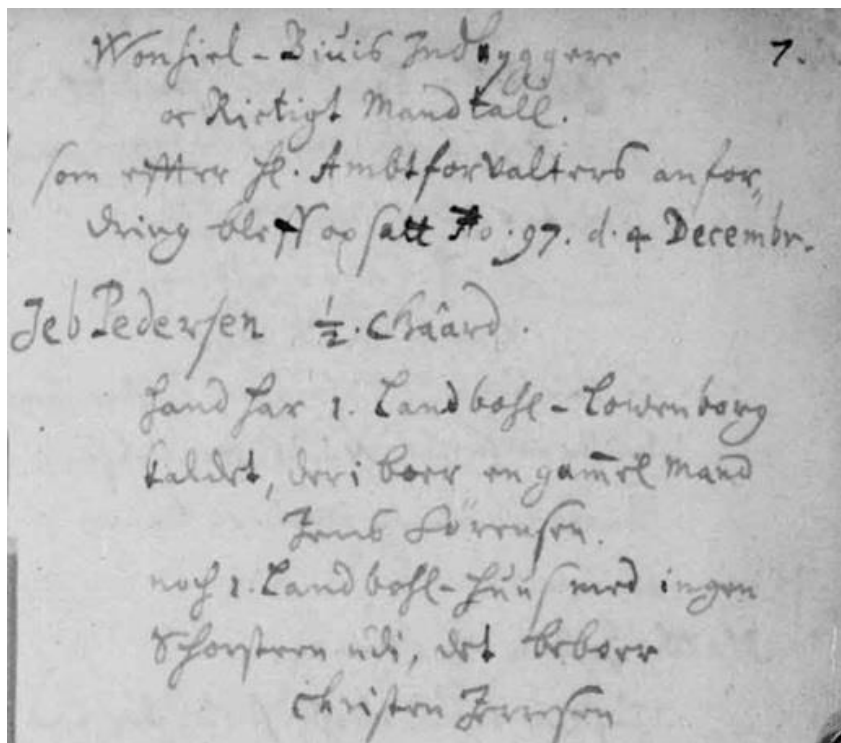
Vonsild ligger umiddelbart syd for Kolding i Nørre Tyrstrup herred i daværende Vejle amt, men på den tid, som her skal omtales, hørte det til hertugdømmet Slesvig og Slesvig stift.

De 5 bevarede bind Vonsild kirkebøger, som blev ført 1659-1707 af sognepræsten for Vonsild-Dalby pastorat, Johann Råde (f.28.april 1633 i Tønder † 20.marts 1707 i Vonsild), er blevet berømte på grund af deres særegne indholdsfylde.

Bindene er af Landsarkivet Aabenraa nummererede No 1 - No 5, men der må have eksisteret 2 - nu forsvundne bind, dækkende årene 1659 - 1684, for "kirkebog No 1" er slet ikke en egentlig kirkebog, selv om den på de sidste knap 100 sider (s.131-225) medtager de døbte 1659 - 1706. Kirkebog No 2 begynder først 1685.

Kirkebog "No 1" med "udvidet folketælling 1697" og familieoversigter

Hvad der (alligevel) gør "kirkebog No 1" særdeles interessant og særegen er, at den, efter en indledning, der (som det sig hør og bør, når bogens øvrige indhold betragtes) s.3-4 bringer "Kort Udtog af vor Frelseres Levnetsløb", fulgt af 2 sider "Præstens Hus" (med Johann Rüdes egne data og familie), følges op af et helt specielt indhold, nemlig: s.7-13 "Vonsiel Biuis Indbyggere oc Rigtigt Mandtall, som efter Hr. Amtforvalters anfordring bleff opsatt Ao. [16] 97 d.4 Decmbr." Gård for gård, hus for hus nævnes indvånerne og deres evt. tjenestefolk ved navn. Vi får derved en "udvidet folketælling 1697".

Udsnit af "Mandtalslisten 4.Dec. 1697 fra Vonsild kirkebog 1659-1706 -Kaldet "No 1" [ao.opsl.5/169]

Med "Mandtalsliste pr. 4.december 1697" (se næste side) på nogle af de forreste sider, kan »Kirkebog No 1« tidligst være påbegyndt på dette tidspunkt. I forbindelse med opstillingen af denne mandtalsliste, hvor Johan Råde uden så mange detaljer og rimeligvis efter hukommelsen nævner navne på ejere og beboere, af de enkelte gårde og huse, kan han have følt sig inspireret til at få hold på hver enkelt familie med navne og aldre på forældre og børn.

Familie-Ministerialia 1659-1706

Derfor følger bogens hovedindhold s. 17-130, nemlig: *Familie-Ministerialia 1659-1706*, hvor hver enkelt familie nævnes med navne på forældre og børn, fødselsår og sted. Oversigten er løbende opdateret og der er henvisninger til ministerialia i de øvrige 4 kirkebogsbind.

Et eksempel kan nævnes (endda på en udensogns født): Vonsild kb.1659-1706 FVD [ao.opsl. 50/169]

Paul Sørrensen fød i Seest 1615

døbt Exaudi. gift i Dalby med Anne Henrichs d. der hun døde i Colding Ao. 58 fick hand Mette Hans d. Sal. Hans Sørrensens aff Dallerup, oc bleff i Seest aff H. Ancher Busk viet sammen Ao 62

Deris Børn i Seest fødte:

- 1. Severin Pouli fød Ao 1663 døbt Mittsommersdag, bleff gift i Kiøbenhavn Ao 94*
- 2. Hans født ibitem Ao 1664 8 Dage før Juulaften; drog ad Engelland 1685.
Langfredag*
- 3. Ib, fød i Vonsiel Ao 1666 in Januario, døbt d.28.jan. 4.Epihan.*
- 4. Morten fød 1669 in januar, døde 13 uger gml.
Faderen døde Ao 89 d. 20.july in diario part III pag. 233*

Afskrift af dåbsindførelserne siden 1659

Familie-oversigterne har krævet mange besværlige opslag i kirkebøgerne, der (som vi skal se) var ført med blandede ministerialia i kronologisk orden. Pastor Johan Røde har indset, at det kunne være praktisk at samle de forskellige typer ministerialia hver for sig. Nok derfor bringer han på de resterende knap 100 sider efter afsnittet "Familie-Ministerialia" en afskrift af dåbsindførelserne siden 1659. Det er meget heldigt, for de 2 første kirkebogsbind fra årene 1659 - 1684 er siden gået tabt. [Det ses af ovenstående eksempel, hvor der ved Poul Sørrensens død 1689 d. 20. juli henvises til "diario part III pag. 233". Henvisningen: Dagbog/kirkebog 3.del side 233 rammer "Kirkebog No 2 s. 233 [ao.opsl.], hvor Poul Sørensens levnedsløb opregnes. Eftersom »Kirkebog No 1« ikke eksisterede i 1689, må "diario part III" være opfølgning på en "part I" og "part II" – som nu begge er forsvundet. – (Desværre ligesom alle protokollerne fra hans annekssogn Dalby)].

Vonsild-kirkebøgerne blev ført kronologisk med blandede ministerialia

De bevarede kirkebøger viser, at Johan Røde førte dem kronologisk – altså dåb, introduktion, altergang, vielse, beretelse, død og begravelse – blandet imellem hinanden i den rækkefølge, de indtraf. For at lette på uoverskueligheden, tegnede han i margin symboler: Døbefond, fugl el. lam, alterkalk, ring, timeglas el. dødningshoved.

w. 7. ante jubilate d. 3. May. Beretted Jørg Niels Mal
 thelsen som lar siug til michel Tøgersens.
 o jubilate holdte Laurs Michelsens Hustru hendis
 Kirkegang efter hendis Daater dt 17/8 skl.
 Kerter - - - 14 skl
 Die Mercury post Jubilate
 Døbt i eg hiem i Huset Willadz Persens oc
 Maren Mogensd deris Daater, Maren: Min
 Hustru bar oc holte Hende, oc de Smaahuus nabo
 sker vaare ofverværende samt Jordmoderen
 Leen Jørgens, oc Moderens for Eldre. p.
 Paa den stoore Bededag d. XI. May. g.
 Bleff en Collert til Kellinghusen aff liunild
 affbrendte Kircke samlet - 12 skl.

Vonsild kirkebog 1685-1695 s.168-69 Udsnit fra Maj 1688 [ao-opsl. 92/333]

- [Torsdags-tegn] ante jubilate d. 3.mai berettede Jøg Niels Mal
 [Alterkalk-fig.] thelsen som lar siug til michel Tøgersens
 [Søndags-tegn] Jubilate holdte Laurs Michelsens Hustru hendis
 [Lam-fig.] Kirkegang efter hendis Daater dt[?] 1 Mk 8 skl
 Kerter 14 skl
- Die Mercury [onsdag] post Jubilate [efter 3. sønd.e. påske]
 [Døbefond-fig.] døbte ieg hiem i Huset Willadz Persens oc
 Maren Mogensd deris Daater, Maren: Min
 Hustru bar oc holte Hende, oc de Smaahuus nabo
 sker vaare ofverværende samt Jordmoderen
 Leen Jørgens, oc Moderens for Eldre.
Paa den stoore Bededag d. XI. May [Onsdags-tegn]
 Bleff en Collert til Kellinghusen aff liunild
 affbrendte Kircke samlet 12 skl

De berømte, fyldige nekrologer/ levnedbeskrivelser ved dødsfald

Det vil være meget fristende at bringe flere eksempler fra pastor Johan Rüdes 261 nekrologer og levnedbeskrivelser fra de bevarede Vonsild- kirkebøger 1685-1707, men da det er gjort fyldigt af andre – se nedenstående "Trykte afskrifter" – ville jeg her have "nøjes" med pastor Rüdes levnedbeskrivelse efter førnævnte Poul Sørensen, som døde 1689, men da den fylder godt 5 tætskrevne sider i kirkebogen: »Vonsild kirkebog 1685-1695« "No 2" side 233-238ø [ao.opsl. 125-128/333] og den kan læses i fuldstændig afskrift på tryk i Hans H. Worsøes nedennævnte udgivelse s.158-160ø, vil jeg nøjes med at henvise til denne.

Trykte afskrifter:

De af pastor Johannes Råde førte Vonsild- kirkebøger har gennem tiden vakt stor interesse og der er foretaget mange delvise afskrifter, men ingen fuldstændige.

Den fyldigste trykte afskrift, som dog kun omfatter de kirkelige handlinger, inklusive de fyldige levnedbeskrivelser ved død og begravelse, men f.eks. ikke medtager fadderne ved barnedåb; ej heller de introducerede kvinder er:

Hans H. Worsøe: »Vonsild Kirkebog 1659-1708« udg. af Landbohistorisk Selskab 198 2(med fyldigt navnerogister), samt

Hans H. Worsøe: »Vonsild-Dalby tillysningsbog 1678-1683« udg. af Landbohist. Selskab 1987

Nu afdøde bibliotekar Ingrid Bruun sad i mange år på »Lokalhistorisk arkiv i Kolding« og afskrev kilder på skrivemaskine; deriblandt de nævnte Vonsild kirkebøgers afsnit om døpte (incl. fadderne), viede, døde og begravede samt uddrag af levnedbeskrivelserne i en sproglig tillempet form.

Ingrid Bruun: Vonsild kirkebøgerne 1659-1867 i afskrift (1983), Kolding Lokhist.arkiv

Afskriften vedr. årene 1659-1708 kan ses på siden:

"Vonsilds Slægter" <http://vonsilds-slaegter.dk/index.htm>

Ikke-trykte tekster

Af ovenstående uddrag af kirkebogen fra Maj måned 1688, er kun dåbshandlingen nævnt i de trykte afskrifter, men måske kunne noget af det øvrige også have interesse? Det har man jo nem adgang til via arkivalieronline's indscanninger. Johan Rüdes sirlige skrift er jo ikke helt umulig at tyde!

Speciel interesse

Jeg tror, at de fleste kender til, tilfældigvis at falde over oplysninger, som viser sig at have interesse. Derfor er det vigtigt ikke kun at få oplyst, det man bevidst søger efter, men at være modtagelig for kildens øvrige oplysninger.

Hvem kan dog være interesseret i, at der på Store Bededag i maj 1688 kom 12 skilling ind ved kollekten til genopbygning af den lynild-nedbrændte Kellinghusen kirke nede i Holsten?

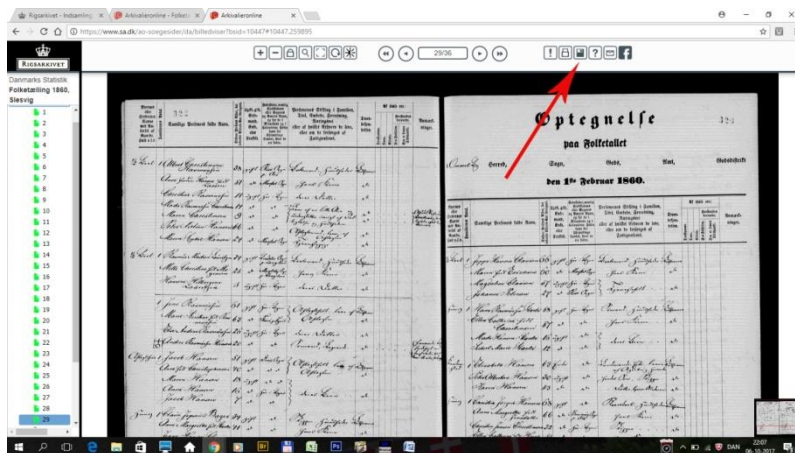
Det kan forfatteren af disse linier, idet den på det tidspunkt var hans Ratjen-families sognekirke.

Kellinghusen-kirkebøgerne synes ikke at have lidt overlast ved denne lejlighed, idet Dåbsregistret haves fra 1643 og Vielsesregistret fra 1671 eksisterede endnu i 1963, hvor jeg fik en fotokopi af en relevant side tilsendt fra kirkebogskontoret. Da jeg i 1971 mødte personligt op på kirkebogskontoret, var vielsesregistret desværre bortkommet – og mormonerne har jo ikke fået lov at mikrofilme noget i Tyskland.

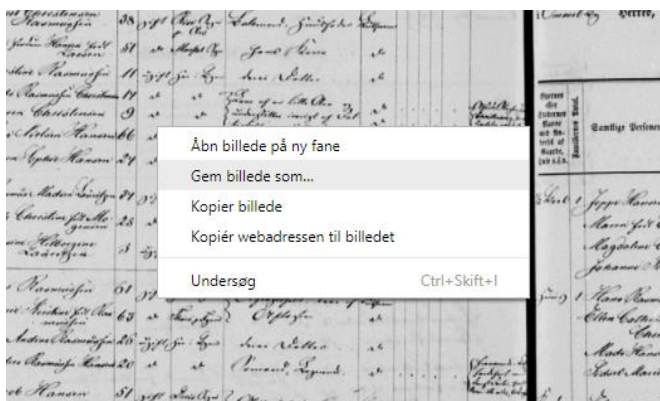
Sådan gemmer man billeder fra ArkivalierOnLine (sa.dk).

Af Henning Karlby, medlem af TSF

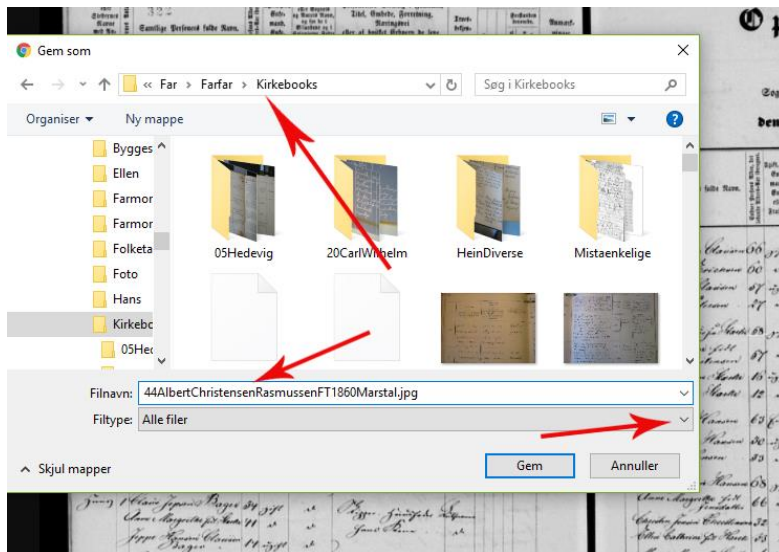
Når man har fundet den side der skal gemmes trykker man på knappen som er udpeget med en pil på figuren herunder.

Derved åbnes der endnu en fane i browseren, der højreklikkes nu på billedet, derved åbnes en lille menu ved musen. Klik nu på linjen med [Gem billede som. .]

Når der er klikket på [Gem billede som. . .] åbnes det sædvanlige Stifindervindue til at gemme filer med. Men der er et lille problem. I Stifindervinduet foreslår Windows nu, at filen skal hedde data.ashx, det kan man absolut ikke bruge til noget, der foreslås også en mappe, billedet vil blive gemt i, her skal man selv navigere hen til den mappe, man ønsker filen gemt i. Når man er kommet hen til den pågældende mappe, skal der laves et lille stykke arbejde, for at man kan bruge billedet igen senere.

Den øverste pil viser, hvor man navigerer til den ønskede mappe. I feltet med Filnavn indtastes det ønskede filnavn, her skal man selv tilføje filtypenavnet, normalt ".jpg". Men for at det skal få effekt, skal man i linjen med Filtype: klikke på den lille pil ude til højre og i linjen derpå vælge "Alle filer", derved tvinger man systemet til at beholde den filendelse, man selv skrev ved filnavnet. Så er det ikke mere hokus pokus med billedet, det kan nu åbnes med det billedbehandlingsprogram, man har som favorit. Eller billedet kan indsættes direkte i tekstbehandlingen, hvor man skriver sin slægtshistorie.

Biblioteket er udvidet med to nye bøger:

"Fra Altona til Dybbøl" af Magne Lund og Preben Strange.
Handler om Midtjyske soldater i krigen 1864. Findes i reolen: E24.

"Da kejseren kom til Hillerød" af Lennart Weber
Historien om fotograf Carl Rathsach 1839-1911. Findes på reolen: F85.

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer og samarbejds partnere en rigtig glædelig jul samt et godt og lykkebringende nytår med mange gode oplevelser med vores hobby.

